

“Взаєморозрахунки за електроенергію:
підходи регулятора та судова практика.



Заборгованість Учасників ринку за балансуєчу е/е перед Оператором системи передачі, грн. з ПДВ (станом на 10.10.2023)	Заборгованість Оператора системи передачі за балансуєчу е/е перед Учасниками ринку, грн. з ПДВ (станом на 10.10.2023)
29 303 394 328,53	17 335 042 506,60

- **Розрахунки на ринку електричної енергії** – процес виконання взаємних фінансових вимог та зобов’язань учасників ринку за договорами купівлі-продажу електричної енергії і послуг, що надаються на ринку електричної енергії, у тому числі шляхом неттінгу та за рахунок відповідних фінансових гарантій (п. 37 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про ринок е/е»)
- **Розрахунки за електричну енергію та послуги**, що надаються на ринку електричної енергії, між учасниками цього ринку здійснюються в грошовій формі, у тому числі шляхом клірингу (неттінгу), відповідно до укладених договорів у порядку, визначеному цим Законом, правилами ринку, правилами ринку "на добу наперед" та внутрішньодобового ринку (ч. 1 ст. 75 ЗУ «Про ринок е/е»)
- **Неттінг** – електричної енергії зобов’язань шляхом зарахування взаємних зобов’язань та однорідних грошових вимог таких учасників, яке здійснюється згідно з цими Правилами та на умовах договорів про врегулювання небалансів електричної енергії та про участь у балансуєчому ринку (п. 1.1.2 глави 1.1 розділу I «Правил ринку»)

(!) Відсутній механізм/критерії проведення взаємозаліку однорідних зустрічних вимог / неттінгу за договором про участь у балансуєчому ринку з одного боку та договорами про надання послуг з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління та/або передачу е/е з іншого.

Найбільш поширені доводи, які ПрАТ «НЕК «Укренерго» використовує в суді проти позовів ППБ про стягнення заборгованості за балансуючу е/е:

- Розрахунки з ППБ можуть проводитись лише з рахунків із спеціальним режимом використання, однак через наявність великої заборгованості інших учасників ринку перед НЕКом на цих рахунках недостатньо коштів
- Прострочення виконання зобов'язань перед ППБ виникло не з вини НЕКа
- Позивач (ППБ) обрав неналежний спосіб захисту, оскільки не конкретизував у позові, з якого саме рахунку Відповідача (НЕКа) підлягатиме стягненню заборгованість за балансуючу е/е
- Строк оплати за балансуючу е/е не настав, оскільки Відповідач (НЕК) не отримував від Позивача (ППБ) рахунків за спірний період
- Погашення заборгованості відбувається на недискримінаційній основі у межах доступних коштів на поточному рахунку із спеціальним режимом використання

- **Щодо можливості проведення розрахунків не лише з рахунку із спеціальним режимом використання та відсутності вини за прострочення виконання своїх зобов'язань.**
- Частина 4 ст. 75 ЗУ «Про ринок е/е»:

Постачальники послуг з балансування та сторони, відповідальні за баланс, в яких виникли зобов'язання перед оператором системи передачі в результаті діяльності на балансуєчому ринку, вносять плату за електричну енергію виключно на поточні рахунки із спеціальним режимом використання оператора системи передачі в уповноважених банках.

Кошти з поточного рахунку із спеціальним режимом використання оператора системи передачі перераховуються відповідно до правил ринку на:

- 1) поточні рахунки постачальників послуг з балансування та сторін, відповідальних за баланс, крім електропостачальників;
- 2) поточні рахунки із спеціальним режимом використання електропостачальників;
- 3) поточний рахунок оператора системи передачі.

- **Позиція суду** (Постанови ОП КГС ВС від 03.02.23 р. у справі № 910/9374/21, КГС ВС від 18.10.23 у справі № 910/6578/21):

“Твердження заявника (НЕКа) про те, що прострочення виконання грошового зобов'язання виникло не з його вини, є неспроможним, оскільки ця обставина не впливає на обсяг його зобов'язань як боржника, що прострочив грошове зобов'язання, а наявність особливого алгоритму розподілу коштів на спеціальних рахунках, впровадженого у зв'язку з особливістю здійснення розрахунків на ринку е/е, не виключає можливість застосування до спірних правовідносин положень загальних норм матеріального права.

Компанія (боржник) не позбавлена можливості здійснити перерахування на такий рахунок коштів з інших рахунків, зокрема з поточного рахунку, задля належного виконання своїх зобов'язань. Стаття 75 Закону не містить імперативної заборони щодо розрахунків з інших поточних рахунків. У той же час, ненадходження коштів від інших учасників балансуєчого ринку не може бути відкладальною обставиною для невиконання своїх зобов'язань з оплати за Договором”.

- **Щодо обрання неналежного способу захисту внаслідок не зазначення у позові конкретного рахунку, з якого підлягатиме стягненню заборгованість.**
- Частина 4 ст. 75 ЗУ «Про ринок е/е»:

Кошти з поточного рахунку із спеціальним режимом використання оператора системи передачі перераховуються відповідно до правил ринку на:

- 1) поточні рахунки постачальників послуг з балансування та сторін, відповідальних за баланс, крім електропостачальників;
- 2) поточні рахунки із спеціальним режимом використання електропостачальників;
- 3) поточний рахунок оператора системи передачі.

- **Позиція суду (Постанова КГС ВС від 08.06.22 р. у справі № 910/6636/21):**

“У судів попередніх інстанцій були відсутні підстави вважати про обрання позивачем неналежного способу захисту його порушених прав з огляду на заявлення ним вимоги про стягнення заборгованості без конкретизації рахунку, з якого така заборгованість підлягатиме стягненню, адже така вимога не суперечить ні нормам статті 16 ЦК України та ст. 20 ГПК України, ні нормам наведеної статті 75 ЗУ «Про ринок е/е».



- **Щодо неотримання рахунків за балансууючу е/е та ненастання через це строків оплати.**
- Пункт 1.1.2 глави 1.1 розділу I, п. 1.11.1 глави 1.11 розділу I, п. 5.1.1 глави 5.1 розділу V «Правил ринку»:

Платіжний документ – рахунок, сформований адміністратором розрахунків учаснику ринку щодо оплати ним або адміністратором розрахунків своїх фінансових зобов'язань, що виникли в результаті участі на ринку електричної енергії такого учасника ринку.

Система управління ринком (СУР) – програмно-інформаційний комплекс, що складається з окремих систем та підсистем, які забезпечують автоматичне управління даними та процесами, а також виконання розрахунків, передбачених цими Правилами, з урахуванням інтеграції з іншими програмно-інформаційними комплексами, які забезпечують необхідні функції.

За допомогою СУР здійснюється управління процесами, зокрема проведенням необхідних розрахунків.

АР створює та підтримує обліковий рахунок “А-А” – рахунок балансування електричної енергії.

- Пункт 7.2.1 глави 7.2, п. 7.7.4 глави 7.7 розділу VII «Правил ринку»:

АР на щодакдній основі надсилає через СУР платіжний документ кожному ППБ із зазначенням суми, яка повинна бути сплачена ППБ за відповідний період за закупівлю балансууючої енергії.

ППБ щодакдно надсилає АР платіжний документ із зазначенням суми, що повинна бути сплачена АР за відповідний період за закупівлю балансууючої енергії.

(!) Оплата платіжного документа з банківського рахунку АР на банківський рахунок учасника ринку здійснюється протягом чотирьох робочих днів з дати направлення рахунка.

- **Щодо неотримання рахунків за баланснуючу е/е та ненастання через це строків оплати.**
- **Позиція суду (Постанова ОП КГС ВС від 02.03.23 р. у справі № 910/9374/21):**

“Обов’язком щодо формування, надсилання платіжних документів та здійснення розрахунків між учасниками ринку (в даному випадку ОСП та ППБ) в Системі наділений саме адміністратор розрахунків. Іншого порядку та способу направлення рахунків, ані Правилами ринку, ані умовами Договору не передбачено, а тому суд вважає належним їх направлення (формування) АР у системі управління ринком.

Відповідач, будучи одночасно АР та ОСП, перебуває в цілком різних самостійних статусах учасника ринку електричної енергії, має можливість не тільки отримувати рахунки та ознайомлюватись з їх змістом у момент виставлення таких рахунків у Системі, а й проводити розрахунки за ними. Крім того, відповідачем не надано доказів неможливості ознайомлення з виставленими рахунками”.

- **Позиція суду (Постанова КГС ВС від 13.10.23 р. по справі № 923/1379/20):**

“Листування шляхом надіслання електронних листів уже давно стало частиною ділових звичаїв в Україні, а здійснення електронної переписки як усталеного звичаю ділового обороту в Україні, що не вимагає договірного врегулювання, визнається цивільним звичаєм за ст. 7 ЦК України.

Сам лист електронної пошти є таким, що містить відомості про факт відправлення повідомлення із відповідної електронної адреси, час відправлення, адресатів листа - осіб, до відома яких було доведено таке повідомлення тощо. Роздруківка електронного листа та додатків до нього є паперовою копією електронного доказу”.

- **Щодо погашення заборгованості на недискримінаційній основі в межах доступних коштів.**

- Пункт 13 ч. 2 ст. 3 ЗУ «Про ринок е/е»:

Функціонування ринку електричної енергії здійснюється на принципі недискримінаційної участі в ринку електричної енергії.

(!) Не наводиться жодних пояснень, як конкретно / яким саме чином діє цей принцип (механізм).

(!) Неможливо перевірити.



Найбільш поширені прийоми для затягування розгляду судових справ.

- **Здійснення періодичних платежів невеликими сумами в рахунок погашення заборгованості**
 - (!) Перед кожним судовим засіданням перевіряти актуальність розміру боргу
- **Подання “технічного” зустрічного позову**
 - (!) Звернути увагу суду на зміст пп. 17.10 пп. 17 п. 1 розділу XI «Перехідних положень ГПК України)
- **Заперечення факту підписання Акту купівлі-продажу е/е уповноваженими особами**
 - (!) Одразу додавати до позову протоколи перевірки КЕП
- **Наголошення на існуючих (можливо) розбіжностях між загальною вартістю балансуючої е/е у рахунках та її вартістю в Актах купівлі-продажу**
 - (!) До подання позову звернути на це увагу для коректного обрахунку ціни позову

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Адвокат Борис Куприянський